

Марыля Хаўстовіч / Maryla Chaustowicz

Uniwersytet Warszawski, Polska / University of Warsaw, Poland

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3094-1365>

e-mail: m.khaustovich2@uw.edu.pl

Малавядомы рукапіс XVIII стагоддзя

A little-known manuscript of the 18th century

Mało znany rękopis z XVIII wieku

На пачатку 1970-х гг. Адам Мальдзіс, шукаючы беларускамоўныя “жыровіцкія арацыі” першае паловы XVIII стагоддзя, г. зн. студэнцкія дыялогі базыліянскае школы ў Жыровічах [гл.: Pigoń 1969: 293–311], выявіў у аддзеле рукапісаў Цэнтральнае бібліятэкі АН Літоўскае ССР у 9 фондзе рукапіс, у склад якога ўваходзілі два тэксты літаратурнага паходжання. Пра адзін з іх – *Kazanie ruskie syzmatyckie* – даследчык расказаў у кнізе *Таямніцы старажытных сховішчаў* [гл.: Мальдзіс 1974: 17–18]. Ён даводзіў, што па “сатырычнай накіраванасці” гэты помнік небагатай беларускай літаратуры XVIII стагоддзя “роднасны тым жа жыровіцкім арацыям”. Гэта азначала, што аўтара трэба шукаць сярод студэнтаў беларускіх навучальных устаноў. Далей ён з жалем прызнаваўся, што апублікаваць гэты твор будзе складана: “па колькасці нецэнзурных слоў ён пэўна пераўзыходзіць нават пісьмо запарожцаў турэцкаму султану” [Мальдзіс 1974: 17]. А таму навуковец адно пераклавае змест помніка, у якім – на яго думку – гаворыцца пра вайну Расіі са шведамі, пра пераход рускіх войск праз Гродна. Адзначае навуковец таксама, што аўтар, хоць і карыстаўся лацінкаю і густа ўплятаў у тэкст лацінскія словы, але быў чалавекам антыпольскай арыентацыі, сімпатыкам Пятра Першага, і адначасна – скептычна ставіўся да ўладароў свету, лічыў іх уладу часовай, а свет – здрадлівым і прадажным.

А. Мальдзіс працытаваў асобныя расчытаныя ім фрагменты помніка, не забываючы ставіць у патрэбных месцах шматкроп’е (па парадзе

Генадзя Кісялёва). Згаданы ў тэксце Маркаўскі манастыр¹ дазволіў даследчыку меркаваць, што невядомы аўтар жыве дзесьці на Віцебшчыне.

Задаволіцца высновамі А. Мальдзіса, сфармаванымі пад уплывам савецкай ідэалогіі і цензуры, сэння не выпадае. Аўтар твора яўна не быў “сімпатыкам” Пятра Першага. Ён (раз гаворка ў тэксце пра Маркаўскі манастыр), хіба, студэнт ці выкладчык Віцебскага езуіцкага ці базыльянскага калегіума. І піша ён не проста літаратурны твор – а пародыю на казанне (пропаведзь) праваслаўнага святара, высмейваючы і яго самога, і ягоныя погляды, і ягоную расейскасць. Магчыма, святар гэты быў не тутэйшы, а прысланы з Расіі (або з Левабярэжнае Украіны) – варта звярнуць увагу, што ён валодае звесткамі пра блізкія і пра далёкія падзеі расійскае гісторыі і расійскага быту. І нават галоўная гераіня ягонага казання Агата Скарыннікава, хоць і нарадзілася недзе тут, ля Віцебска, але пэўны час жыла ў Пецяярбурзе.

Не зусім дакладна будзе казаць, што аўтар імітуе стыль казання беларускамоўнага праваслаўнага святара. Як мы казалі, святар – хутчэй за ўсё – прыхадзень, што трапіў у Віцебск у часы Паўночнай вайны (1700–1721), і карыстаецца ён не мясцоваю гаворкаю, а царкоўнаславянскаю моваю, якую ведае вельмі кепска. Адначасна і аўтару, які таксама не ведае царкоўнаславянскае мовы, складана яе стылізаваць. Зрэшты, не стылізаваць, а парадзіраваць, бо стылізацыя заўсёды безацэнная, а ў пародыі ёсць ацэнны план, а таксама імкненне дыскрэдытаваць праваслаўе і праваслаўнага святара. Мабыць, з гэтае прычыны, а таксама, каб паказаць сваю адпрэчанасць ад святара-наратара, аўтар выкарыстоўвае латынь.

І яшчэ. Вядома, рукапіс, які захаваўся, ані ў якім разе нельга лічыць аўтарскім. Гэта, відаць, копія, выкананая маласпрактыкаваным студэнтам-шкаляром. Пра гэта сведчаць графіка-фанетычныя асаблівасці помніка, пра якія мы пісалі раней [гл.: Хаўстовіч 2020: 65–72], а таксама арфаграфія *Winszowania ucieszne*.

А. Мальдзіс не згадвае пра гэта, але своеасаблівым “працягам” *Kazania... z’яўляецца польскамоўнае (у пэўным сэнсе) Winszowanie ucieszne*, напісанае / перапісанае гэтую ж самую рукою, што і беларускамоўны (зноў жа: у пэўным сэнсе) тэкст. Бо рукапіс – гэта невялічкі збор мясцовых сатырычных тэкстаў.

Захоўваецца рукапіс у аддзеле рэдкіх кніг і рукапісаў Бібліятэкі акадэміі навук Літвы імя Урублеўскіх (*Lietuvos mokslų akademijos Urublevskių biblioteka*) у фондзе 9, справа 1865, куды трапіў, відаць, з фондаў Віленскага беларускага музея імя Івана Луцкевіча. Творы занатаваныя

¹ Маецца, відаць, на ўвазе Свята-Траецкі Маркавы мужчынскі манастыр у Віцебску.

на складзеным папалам аркушы паперы памерам 430x325 мм з невыразнымі вадзянымі знакамі. Тэкст – на трох старонках.

Друкуецца паводле рукапісу з захаваннем усіх арфаграфічных і пунктуацыйных асаблівасцяў арыгіналу. Дзеля лепшага разумення расчытаных намі тэкстаў мы падаем, апрача арыгіналаў, таксама транскрыпцыю *Kazania...* і адаптацыю *Winszowania uciesznego*.

Kazanie ruskie syzmatyckie

|_{1r}| *Nolite trystes esienet. Czaho Smutytyisie ani weselitysie Prepodobnyie Chrystyianstwo Nie roniayte pozemli Slos zgłazow wafzych Prysmatrytesie wełykaho Cara jerozalizmskaho Premudry Syn Salomon usiakamu delu Swaiemu Proslawnoy Cerkwі Pro wełykamu Bahactwu Wanites wanitatum nazwał Proslawnoy Pamiety Kniaz Chwiedor Sołodimirskoy Kakoho był Bohactwa odnak nie wielmi Skazał Smutno nudus egressus Sure dewętrys matrys etnudus rewertor* |² *jlluk wawremjia odnaho Czysła goł wyszoł z czerawa matery goł pawaraczajuczы jdu tam wełykujу Sławu miет³ wełyki nafz Peter alexieiewicz kak drugoy Salomon Wsiakomu delu Swaiemu Posmatry wsia Sława ostałasie jeho Pere unt enim pessyme chik wanitas et mizeryns pes pirna* | Bo nausiom Swiete usio Prominuszczaio | Było wsiakich Ludey Sławnych jtyie natoy Swiet pierestawyłysie⁴ j wsia Sława zhinuła | Jakoy był Sławnoy anton artemionon Murawiey Pałkawnik Pra abrażeskaго Pałku j tot Blinom udawіłsie | Był Bagatoy nikipar Łatufznik jtот wguznoway rece utapiłsie | mardwinow andemon był wielmi razunoy ytот mudami na koł prabiłsie | apramo wsio Praminuszczaio | Poydom wsad Podniesiom głazy afz Swiet Premudry Pobaczysz jabłyka zdradnyie j głazom miłyie | Sarwifz ieho zkufzay afz gorkaio j Czerwiak wnim odnak ludy głazy Podymaiut kak Soleccy Sołonyie Prysmatrytesie тепier ludiom tak zdradnaia dewica | czarno brywaia | Krasnaho lica na gołowie kak zwiezdy ziajut Sarafan Bagatoy nagrudnik zołatom wyfzyt Szyia Połna karalow Rubaszka Szałkowaia Bafzmaki daragiie jeyiey zdradnaia dewica | obwerni ieie wgoru guznom afz gołaia żopa | Prysmatrytesie wgoradiach wsiakamu cwietu zrania weseło Smatryt | a Koren adnak Smierdit | Prysmatrytesie luboy dewicy Sama mufzkami Perfumkami oddaіet Pryłazyfz nos daguzna wielmi Smierdit | dabro tut napisano | nie Kładi Smieło ruki padłapuch Boryżey cwiet wietu zmieju naydefz | *Sum umbra florijan waniętur serpiienes*, j kak Swiet niemaie Smutytyisie ProPodobnyie

² Тут і далей у рукапісе аўтар ставіў вертыкальныя рыскі, сэнс якіх не заўсёды зразумелы.

³ Трэба, відаць: miет.

⁴ Трэба, відаць: pierestawyłysie, хоць, магчыма, аўтар ужывае гэтае слова дзеля камічнага эфекту.

Chrystyianstwo wsio na Swietie *wanitas* | Uradiwsie wielikamu Kniaziu Sibirskamu Łukianu Syn maxim takim Paraxizmem | Kak matufzka ieho rodiła | Podnieła lewuii nohu jtreczy Perdnuła | Sława rozyszłacie Powsioy Sybirij | Szto jon try Carstwa wozmiet | aż on adnaho Chodu |_{1v}| Peresławiłsie⁵ jwsia Sława zhinuła Premudry nafz Sytyn mieł Starszenstwo wsiakam manasteru | Peter ymPerator kazał Sałdatom Prekinut Szto ion tolko nogami Bryknul ygolasno perdnul y duszu guznom wyronił | a pramo *wanitas* Godu tysieczo Siemset desiataho wawremia wielmi taho Czysła kako nafz wieliki Peter alexieiewicz zkaralom Szwedzkim Bataliiu dełał rozbiehłacie Bratia nafza Popolskoy zemli aperachodeczy Cieraz gorat goradno afz Polaki nam gołyie guzna wystawłali adyn Polak kryknoł Sołdaty Prysmatretesie Polskim żopom Kak pawiernulisie nafze Bratie wswoiu zemlu Spytał jch Chwiedor atjudant Sztoł wasilu wpokskoy zemli Czuwat od kazał mumon Czasny Kniaziu toie Czuwat czto polaki nam gołyie żopy wystaulali apramo jdzie prysmatremsie tokak w waniufzczuii żopu *avanitas* Prysmatretesie Pani nafzoy agate Skorynikoway Żony kakaia Spaża Była wotli w nafzoy cerkwi Proslawnoy Prestoł wystawiła dawała dawolno kufzat Giewiadyny Blinów jwina ostawiła posobie wiecznuui Pamiet ostawiła derewnianie dwory jkleti bohatyie | ostawiła fzłapy nie z kozy Sobolowoy wotli Srebranyie Sama kak cwiet cwietufzchy wsiakim głazom ludzkim napochłat Była zdradnaia | niehrys jeie Koziol ani łofzat zamniał nie chodiła poulicy Pianaia Kak swinia | Rabiąkam jefzcze buduczny nikomu g^ołaho guzna niewystawłala niet niodyn znafzych Bratij Chuużerow niepodmanul jeie Pramo posmierty Bleda danie była nasium Swiete Bleda | Prosil jeie filemon każuchowskoy Kapitan nawohorskaho Pałku Przyszol wokonafzko zakałatał wzdychnuł niedostał j Pofzol procz | Pramo Była zdradnaia | da Czerez gorad Bywała jdioł | to kak wutufzka pływiot | nohi fzyroko rastawłajuczny awiadomo heto kak matufzka ieie radiła | wotli nieboleła zadnaho razu nieperdnuła | Kak Sliwka zgołaho guzna lohenko wyskoczyła jdla taho let Sorok osim Żyła wpeterburki andykom nafz Swiefzczennik katoryieie chrystyw Peresławiłsie⁶ Posmierty niepryhłiedałacie Swietu | kak nasza Bratia Polskim żopam | jej jej otkidała wsio od siebie kak odkidaiut Sołomu żopu uterajuczny tepier lubaia leżył zadnaho Pagawerku nieczut | tolko Czutno *nolites trystes* niesmutytesie miłyie deti *trystryia westru wertatur* wotli was żegnaiet | Pierwamu Synu Swaiemu Prawuii ruku oddaii jako gaspadarskaho Pałku kawaleru tabie wasilu lewuii ruku addaju wam miłym doczom poodnoy Cycie pakidaiu Bo wy kak Hrudi lubyie byli tabie Pa^rfin Skarynkin miłękam mużu Polubasty Swaioy Czerawo zawsim oddaju wam miłym Plemińnikom y susiedom hde bywała y hadała nohi Paruczaju

⁵ Гл. вышэй.

⁶ Гл. вышэй.

|_{2r}| a nafzemu manasteru markowskamu gaławu yguzno zawsim oddaju | *ubi kupert jbi est Sedes* | wotli was żegnaiet prepodobnyie Chrystyianstwo | wsich podeliła wsich rozwieseliła Swaioy Szczodraty lubaia agata Skorynkawa | a zatoie joje Błahodrym mirom Pomolemsie wiecznuiu joi pamiet amin.

Транскрыпцыя

Казанне руске сызматыцке

*Nolite trystes esienet*⁷. Чаго смутытысе, а ні вэсэлітысе, Прэподобныя Хрыстыянство? Не роняйтэ по зэмлі слёс з глазов вашых. Прысматрытэсе вэлыкаго Цара Ерозалімскаго. Прэмудры сын Салёмон усякаму дэлу сваему – прославной цэркві, провэлыкому багацтву – *wanites wanitatum*⁸ назвал. Прославной паметы княз Хведор Солодомірской какога был багацтва, однак не вельмі сказаў смутно: *nudus egressus Sure dewętrys matrys et nudus rewertor jlluk*⁹. Ва врем’я аднаго чысла гол вышол з чэрава матэры, гол паварачаючы йду там. Вэлыкую славу мел велькі наш Пэтэр Алексеевіч, как другой Салёмон, всякому дэлу сваему, посматры, вся слава осталасе яго *Pere unt enim pessyme chik wanitas et mizeryns pes pirna*¹⁰. Бо на усём светэ усё промінушчаё. Было всякіх людэй славных й тые на той свет перэставылысе й вся слава згінула. Якой был славной Антон Артэмёнон Муравей¹¹, палкавік Праабражэнскаго палку й тот бліном удавілсе. Был багатой Нікіпар Латушнік й тот в гузнавай рэцэ утапілсе. Мардвінов Андэмон был вельмі разумой й тот мудамі на кол прабілсе, а прамо всё прамінушчаё. Пойдом в сад, поднесём глаза, аш свет премудры побачыш, яблыка здрадныя й глазом мілыя. Сарвіш яго, скушай, аш горкаё й червяк в нім. Однак люды глаза подымают как солеццы солоные. Прысматрытэсе тэпер людём, так здрадная дэвіца чарнобрывая, краснаго ліца, на голове, как звезды з’яют, сарафан багатой, нагруднік золатам вышыт, шыя полна каралёв, рубашка шалковая, башмакі дарагіе, ей-ей, здрадная дэвіца. Обверні ее в гору гузном, аш

⁷ Не будзьце сумнымі. Тут і далей лацінскія выразы перапісвальнік занатаваў са шматлікімі памылкамі. З гэтай прычыны перакладаць іх складана. Не заўсёды таксама ўдавалася расчытаць запісанае.

⁸ Марнасць марнасцяў. У Кнізе Эклезіяст: *Vanites vanitatum et omnia vanitas* – Марнасць марнасцяў і ўсё марнасць.

⁹ Голым я выйшаў з улоння маткі і голым вярнуся. У Кнізе Іова: *Nudus egressus sum de útero matris meae et nudus revertar illuc* – Голым я выйшаў з лона свае маткі і голым туды вярнуся.

¹⁰ Магчыма: Нішчыць і шкодзіць – гэта марнасць і нягоднасць.

¹¹ Маецца на ўвазе, магчыма, Артамон (Аўтаном) Міхайлаў Галавін (1667–1720), палкоўнік, а пасля генерал ад інфантэрыі. У 1700 г. у бітве пад Нарваю трапіў у палон да шведаў. Абмянялі яго ў 1718 г.

голая жопа. Прысмаірытэсе в горадах всякому цвету: з раня вэсэло сматрыт, а корэн, аднак, смэрдіт. Прысмаірытэсе любой дэвіцы: сама мушкамі, пэрфумкамі оддает. Прылазыш нос да гузна – велмі смердіт. Дабро тут напісано: не кладі смело рукі пад лапух, бо рыжэй цвет в ету змею найдэш. *Sum umbra florijan waniętur serpienes*¹². Ёй как свет не мае смутытысе, Проподобные Хрыстыянство, всё на свете *wanitas*. Урадівсе велікаму князю сібірскому Лук'яну сын Максім такім параксізмэм: как матушка его роділа, поднела левую ногу й трэйчы перднула. Слава розышласе по всёй Сьбірій, што ён тры царства возмет, аж он аднаго году в пэрэставілсе й вся слава згинула. Прэмудры наш Сытын мел старшэнство всякум манастэру, Пэтэр імператор казал салдатом прэкінут¹³, што ён только ногамі брыкнул і голасно перднул і душу гузном выроніл, а прамо *wanitas*. Году тысэчо семсэт дэсятаго, ва врем'я вельмі таго чысла, како наш велікі Петер Алексеевіч з каралём швэдзкім баталію делал, розбегласе брат'я наша по польской землі, а пэраходэчы чэраз горат Горадно, аш полякі нам голые гузна выставлялі. Адын поляк крыкнул: “Солдаты, прысмаірэтэсе польскім жопом!” Как павернулісе нашэ брат'е в свою зэмлю, спытал йх Хведор, ат'юдант: “Штоль, Васілю, в польской зэмлі чуват?” Одказал Мумон: “Часны князю, тое чуват, что полякі нам голые жопы выстаўлялі”. А прамо гдзе прысмаірэмсэ, то как в ванюшчую жопу *avanitas*. Прысмаірэтэсе пані нашой Агатэ Скорыніковай жоны, какая спажа была вот лі в нашой цэрві прославной прэстол выставіла, давала давольно кушат гевядыны, блінув й віна. Оставіла по себе вечную памет, оставіла дэрэвняные дворы й клеті богатые, оставіла шляпы не з козы соболовой, вот лі срэбрэные. Сама как цвет цветущчы всякім глазом людзкім на поглят была здрадная. Не грыс ее козёл, ані лошат замнял, не ходіла по уліцы п'яная, как свіня. Рабёнкам ешчэ будучы нікому голаго гузна не выставляла, нет ні одын з наших братій хуужэров не подманул ее. Прамо по смерты бледа, да не была на сьом светэ бледа. Просіл ее Філемон Кажуховской, капітан навогорскаго палку. Прышол, в окнашко закалатал, вздыхнул, не достал й пошол проч. Прамо была здрадная, да чэрэз горад бывала йдэт, то как вутушка пльвёт, ногі шыроко раставляючы, а вядомо гэто, как матушка ее раділа, вот лі не болела, заднаго разу не перднула, как слівка з голаго гузна лэгэнко выскочыла й для таго лет сорок осім жыла в Пэтэрбуркі, ан д'яком наш, свешчэннік, каторы ее хрыстыв перэставілсе. По смерты не прыгледаласе свету, как наша брат'я польскім жопам, ей-ей, откідала усё од себе, как одкідают солому, жопу ўтэраючу. Тэпер любая лежыт

¹² У ценю квецені ядавітыя змеі.

¹³ Відаць, павесіць.

заднаго пагаворку не чут, толькі чутно *nolites trystes*¹⁴. Не смутытесе, мілыя дэці, *trystryia westru wertatur*¹⁵, вот лі вас жэгнает: “Перваму сыну сваему правую руку аддаю, яко гаспадарскаго палку кавалеру, табе, Васілю, – левую руку аддаю, вам, мілым дочом, – по адной цыце пакідаю, бо вы как груді любые былі табе, Парфін Скарынкін, міленкаму мужу, полюбасты сваёй чэраво завсім аддаю, вам, мілым племенніком і суседом, гдэ бывала і гадала, ногі паручаю, а нашэму манастэру Марковскаму галаву і гузно завсім аддаю, *ubi kuput jbi est Sedes*¹⁶, во тлі вас жэгнает, Преподобныя Хрыстыянство, всіх подэліла, всіх розвесэліла сваёй шчодраты, любая Агата Скорынкава, а затое ёе благодрым. Міром помолемсе, вечную ёй памет. Амін.

Powinszowanie uciefzne

|_{2r}| Wielmozny mnie wiele Panie Skarbniku |¹⁷ Pustych zamkow Swin Pułkowniku | jnstygatorze egipski czesniku Betleemski elektorze | Cyganskich Krolow starosta Sądowny Powiatu grodzieńskiego | amafztalerzu j Synowfze dziedzicu Jmsc Pana Starego | Prydybayły łysego Hrabij | a moy nayosobliwfy Plugawcze | Spowinney obligacij moiey Chociafz fest minoł Wmsc Pana ale ja minąc niemoge mojm Powinfzowaniem znaiąc sie domoiej Powinnosci Soleniffymie winfzuie *ex ami kubili woto* Zycze jlesie znayduie w morzu kropel wody | ustelmachow Swidrow Sklutow Skoblow dłotow | Pobrzegach morskich gur piasku | ustangretow forysiwow zbiczow trasku | wiele wlesie grzybow | wrzekach ryb | komorow y gilow liscie nadrzewie | agnoju w chlewie | włosow nagłowie | min ufamego Wmsc Pana mowie | u panien mufzek | Farb y Podufzek | Podwarach Plotek | awrydzekotek | Strzelby w nitawie | atrzciny w stawie | u gęsi krzyku | u wołow ryku | naswiecie Bab a wblocie żab | u mazurów pez | junaków kres | ufrantów migów | udam czofzek y dygów | w choleryków złości | u nosalów Citrosci | Wmsc Pana Porady | usąsiadow zwady | u śmiałków azardu askapach Sknerstwa | między Kupcapi fzałbierstwa | u hoynych szczodroty | u wesołych ochoty | na ziemi robaków | uchłopów chodaków | Popufzczach zwierza | uptastwa pierza | Zans Postodołach zboża umysliwych psow u muzykantów jnstrumętów | na białej rusi Pastrąków | wBalbierzyszczkach piwa | w Kownie Lipcu | w węgrach wina | wysciławskim rąbaniny | witebskim zawartych wrot | wprusiech żołnierzy Pożydowskich kramach Karazij | amuratw amazij | w Krolewcu niemców | w poryżu Choroby

¹⁴ Не сумуй.

¹⁵ Смутақ ваш знікне.

¹⁶ Дзе галава, там і ср...ка.

¹⁷ У дадзеным тэксце мы ўспрымаем вертыкальныя рыскі як запіс вершаваных радкоў перапісвальнікам. Гл. ніжэй нашую адаптацыю тэксту.

| wewłoszech doktorow | wfaksonij rozpustow | wrzymie odpustow | Cyganow
 nahałow | użydow Krosty | na pograniczu fyszszow | Po publikach filutow na
 ukrainie tytiuniu | na niebie gwiazd | w pinsku uiunow | wBockach Konczugow
 | napolisiu kałtunow | u tatarow Kuńdumow | w Koronie polskiej Krow
 w Litwie Błaznow | na rusi durniow | namoskwie złodziejow | w niemczech
 fzelmow w dzięciele wmiedziele j w fmurgoniach niedźwiedzi tyle Wms
 zdrowie j zycie Pomyslności Jak jestem Szczyrze kochający Przyzfij

Podnofzkiem

Адаптацыя

Powinszowanie ucieszne

Wielmożny mnie wielce Panie Skarbniku,
 Pustych zamków, świń Pułkowniku,
 Instygatorze egipski, cześniku Betlejemski, elektorze,
 Cygańskich Królów starosto,
 Sądowy powiatu grodzieńskiego,
 A masztalerzu i synowca,
 Dziedzicu Jmść Pana Starego,
 Przydybały łysego Hrabi,
 A mój najosobliwszy Plugawcze!
 Z powinnej obligacji mojej, chociaż fest minął, Wmść Pana,
 Ale ja minąć nie mogę moim powinszowaniem,
 Znając się do mojej powinności
*Solenissime*¹⁸ winszuję *ex ami kubili woto*¹⁹.
 Życzę ile się znajduje w morzu kropel wody,
 U stelmachów świdrów, sklutów, skoblów, dłutów,
 Po brzegach morskich gór piasku,
 U stangretów, forysiów z biczów trzasku,
 Wiele w lesie grzybów, w rzekach ryb, komarów i giłów,
 Liścia na drzewie, a gnoju w chlewie,
 Włosów na głowie, min u samego Wmść Pana mowie,
 U panien muszek, farb i poduszek,
 Po dworach plotek, a w rydze kotek,
 Strzelby w Nitawie²⁰, a trzciny w stawie,
 U gęsi krzyku, u wołów ryku,
 Na świecie bab, a w błocie żab,
 U mazurów pez (?), junaków kres,
 U frantów migów, u dam czoszek²¹ (?) i dygów,
 W choleryków złości, u nosalów chytrości,
 Wmść Pana porady, u sąsiadów zwady,
 U śmiałków hazardu, a skąpych sknerstwa,

¹⁸ Урачыста.

¹⁹ Можа: Ex ami cubile voto – 3 ложка каханкі (як у ложку каханка).

²⁰ Маецца на ўвазе, відаць, Мітава, горад у Курляндыі. Сёння – г. Елгава ў Латвіі.

²¹ Магчыма, роўчосzek.

Między kupcami szalbierstwa,
 U hojnych szczodroty, u wesołych ochoty,
 Na ziemi robaków, u chłopów chodaków,
 Po puszczech zwierza, u ptastwa pierza,
 Zans (?) po stodołach zboża, u myśliwych psów,
 U muzykantów instrumentów, na Białej Rusi postronków,
 W Balbierzyszkach²² piwa, w Kownie lipcu,
 W Węgrach wina, w Mścislawskim rąbaniny,
 Witebskim zawartych wrót²³, w Prusiech żołnierzy,
 Po żydowskich kramach karazji, amuratuw, amazji,
 W Królewcu Niemców, w Paryżu choroby,
 We Włoszech doktorów, w Saksonii rozpustów,
 W Rzymie odpustów, Cyganów nahajów,
 U żydów krosty, na pograniczu szyszów²⁴,
 Po publikach filutów, na Ukrainie tytiuniu,
 Na niebie gwiazd, w Pińsku wijunów,
 W Bockach kańczugów, na Polesiu kołtunów,
 U tatarów kuńdumów²⁵, w Koronie polskiej kpów,
 W Litwie błaznów, na Rusi durniów,
 Na Moskwie złodziejów, w Niemczech szelmów,
 W Dziegiele, w Miadziole i w Smurgoniach niedźwiedzi.
 Tyle Wmś zdrowie i życze pomyślności.
 Jak jestem szczyrze kochający Przyszyj
 Podnóżkiem.

Спіс літаратуры

- Haŭstovič Marylâ. 2020. *Grafika-fanetyčnyâ asablivasci belaruskaga satyryčnaga tvora XVIII stagoddzâ Kazanie ruskie zyzmatyckie*. W: *Język, literatura i kultura Białorusi na przestrzeni wieków*. Warszawa: Katedra Białorutenistyki UW [Хаўстовіч Марыля. 2020. *Графіка-фанетычныя асаблівасці беларускага сатырычнага твора XVIII стагоддзя Kazanie ruskie zyzmatyckie*. W: *Język, literatura i kultura Białorusi na przestrzeni wieków*. Warszawa: Katedra Białorutenistyki UW.
- Mal'dzis Adam. 1974. *Skarby prodkaŭ. 1. Pa slâdah žyrovickih aracyj*. U: *Ён жа, Таёмніцы старажытных шовішчаў: Да гісторыі беларускай літаратуры XVII–XVIII stagoddzâŭ*. Mastackaâ litaratura, Minsk [Мальдзіс Адам. 1974. *Скарбы продкаў. 1. Па слядах жыровіцкіх арацыяў*. У: *Ён жа, Таямніцы старажытных сховішчаў: Да гісторыі беларускай літаратуры XVII–XVIII стагоддзяў*. Мінск: Мастацкая літаратура.
- Pigoń Stanisław. 1969. *Sowizdralskie „zabawki oratorskie” w szkole konwiktowej XVIII wieku*, „Archiwum literackie” 1969, t. 14: 293–311

Data przesłania artykułu: 30.08.2022

Data akceptacji artykułu: 05.10.2022

²² Мясцэчка на поўдзень ад Коўна.

²³ Віцябчан, з прычыны іх негасціннасці, магілёўцы называлі “запры варата”.

²⁴ Сялянская вольніца (партызаны) у памежных раёнах Вялікага Княства Літоўскага і Расеі.

²⁵ Маюцца на ўвазе татарскія калдуны (kundumu).